

Securitate și dezvoltare durabilă – Informații strategice privind mediul înconjurător (II) –

Ana Ligia LEAUA
Serviciul Român de Informații
e-mail: analigialeaua@yahoo.com

Abstract

The research on environment and security, while limited, has brought attention to the growing salience of non-conventional security threats. It has also stimulated discussion on issues of environment and human security. It appears that this latter discussion may provide a useful framework within which to address development issues, particularly since it recognises that environmental problems must be analysed from a broad perspective that encompasses economic, political, cultural and demographic systems. It, thus, emphasises the extent to which understanding the context is crucial to successful development and security strategies. Undertaking research on the role that environmental degradation plays in contributing to insecurity also assists in clarifying what other factors may be important contributors to insecurity and conflict. For example, research on environment and security often strengthens the conclusion that poverty is a key factor in causing tension, unrest and, eventually, conflict. In short, linking environmental change to a broad concept of security is a useful and insightful approach to many contemporary problems.

Keywords: Environment, human security and sustainable development, environment and conflict, environmental security, environmental and security risk, environmental security policies.

SECURITATEA MEDIULUI ȘI INTELLIGENCE STRATEGIC

Într-un sens foarte general, statul asigură securitatea prin adoptarea și aplicarea legilor, redistribuirea resurselor, asigurarea bunurilor publice, susținerea serviciilor militare și de informații și încheierea de alianțe strategice. În baza acestei concepții a statului, două tipuri de întrebări au apărut în literatura de specialitate privind securitatea mediului. Prima

întrebare, „Este necesară integrarea preocupărilor legate de mediu în activitățile instituțiilor militare și de informații, și dacă da, cum?, s-a bucurat de o atenție specială în SUA și în unele state europene. Cea de-a doua întrebare se axează, deseori, pe presupusele vulnerabilități cu care se confruntă state aflate în curs de dezvoltare: „Cum se poate și cum ar trebui structurată capacitatea statului, astfel încât problemele legate de securitatea mediului să fie soluționate eficient?”.

Lipsa de alimente, apă și energie pot avea un impact dur și catastrofal asupra securității statelor. Cu toate acestea, structurile tradiționale de securitate nu sunt pregătite pentru a face față provocărilor globale, cum ar fi deficiența resurselor, care depășește limitele geografice, disciplinare și instituționale. Deoarece riscurile legate de diminuarea resurselor sunt sistemice și neliniare, acestea devin insesizabile atunci când fragmente dintr-un sistem extins sunt analizate separat. Deși există o cantitate mare de informații referitoare la hrană, apă și, respectiv, energie, este disponibil un număr redus de date privind conexiunile dintre acestea. Gradul ridicat de specializare, predominant atât în sectorul public, cât și în cel privat, este parțial responsabil de această carență, împiedicând înțelegerea problemei.

Prin urmare, apare necesitatea unor noi abordări privind obținerea și utilizarea informațiilor. Se preferă informațiile colectate din multiple surse în locul acumulării datelor într-un model unic, determinat. Devine un imperativ utilizarea „informațiilor colective”, cu ajutorul cărora sintetizăm și deducem sensul informațiilor, și nu doar le colectăm. Politicile de securitate trebuie să se bazeze pe prognoze strategice, pe cunoașterea sistemelor și regiunilor vulnerabile, înainte să aibă loc schimbările catastrofale de mediu, și modul de ameliorare sau evitare a celor mai grave consecințe.

„Ecosistemele” adaptabile de cunoaștere care realizează conexiunea între datele provenind din diverse zone, ca răspuns la aceste probleme sistemice și interdependente, pot astfel să completeze cadrele existente de securitate. Un exemplu al acestei abordări poate fi *Programul pentru Energie Globală & Ecosistemul Strategic al Mediului*¹, elaborat de Departamentul american pentru Energie. Această inițiativă este un parteneriat internațional în care participanții contribuie prin individualizarea

¹ Cunoscut drept Global EESE, ce funcționează pe o platformă „on-line” și „face-to-face” (www.globaleese.org/).

riscurilor și insecurităților în cadrul evaluărilor privind energia globală și provocările la adresa mediului înconjurător.

1. Instituțiile de securitate tradițională și mediul înconjurător

Există două modalități în care factorii de mediu și instituțiile militare și de informații au fost conectate. Prima are legătură cu modul în care schimbarea mediului ar putea amenința interesele de securitate națională și, astfel, devine relevant pentru mandatele convenționale ale acestor instituții. Cea de-a doua are legătură cu modul în care activitățile acestor instituții afectează mediul și, de asemenea, cu modul în care resursele și capacitățile lor ar putea fi utilizate pentru implementarea și susținerea politicii de mediu. Prevederile de securitate – oricum ar fi ele concepute – sunt, în general, considerate ca responsabilitate primară a statului. În îndeplinirea acestei atribuții, statul colaborează cu serviciile militare și de informații, iar studiile de securitate tind să se concentreze asupra acestor instituții deoarece, deseori, securitatea a fost definită ca protejând integritatea teritorială și independența politică a statului împotriva amenințărilor externe directe. Însă, pe măsură ce conceptul de securitate se extinde, alte aspecte ale statului necesită atenție.

Desigur, statul a fost întotdeauna mandatat să asigure securitatea în interiorul granițelor sale, unde amenințările includ, printre altele, crimele, corupția, conflictele interetnice și tensiunile între mediul rural și cel urban. Pentru a face față conflictelor civile, statul se bazează pe legi imparțiale și pe aplicarea eficientă a acestora, pe capacitatea sa de a redistribui resursele și de a furniza bunuri publice și pe o mulțime de mecanisme de management al conflictelor. De asemenea, statul trebuie să fie îndeajuns de solid pentru a se adapta noilor provocări. O serie de state create în cea de-a doua jumătate a secolului XX au fost supuse presiunilor pentru asigurarea securității interne. Este posibil ca acestea să ducă lipsă de legitimitate sau resurse sau să fie afectate de corupție. În situațiile în care degradarea mediului este severă, sărăcia este extinsă, corupția este endemică, iar statul este relativ nou și duce lipsă de legitimitate și expertiză, pot apărea violențe și conflicte civile.

În mod clar este necesară consolidarea capacităților statului. Atunci când statele nu sunt capabile să asigure securitatea, ele pot apela la comunitatea internațională (sau pot alege să intervină), însă entitățile externe au rareori motivația, resursele și autoritatea de a gestiona un conflict intern. De la terminarea Războiului Rece, ONU a derulat o serie de misiuni

umanitare², o tendință care este posibil să continue, însă rezultatele nu au fost foarte bune. Acest lucru se întâmplă în mare parte deoarece un stat eșuat sau care este într-un război civil creează numeroase probleme complexe.³ Este oportună găsirea unor modalități de consolidare a capacităților statului pentru a putea gestiona un conflict intern, pentru a se adapta schimbărilor de situație, de a participa la inițiative multilaterale și de a contribui la consolidarea organizațiilor regionale.

Cu toate acestea, există o înțelegere redusă a ceea ce înseamnă, de fapt, consolidarea capacității statului și a modului în care se poate realiza aceasta. Resursele limitate trebuie canalizate către acele sectoare în care pot avea cel mai bun efect – dar care sunt acestea? Nu există o formulă verificată și demonstrată care să ghideze activitățile comunității internaționale.

În contextul securității mediului sunt extrem de importante pregătirea, schimbul de informații, crearea de baze de date și asigurarea accesului la tehnologii ecologice. De asemenea, este esențială descoperirea unor modalități de reducere a sărăciei, de îmbunătățire a sistemului de sănătate și educație. Mai mult, este esențial ca toate formele de asistență să fie elaborate cu participarea beneficiarilor pentru a se asigura faptul că exigențele, obiceiurile și valorile locale sunt luate în considerare la adoptarea soluțiilor.

În primul rând, consolidarea capacității statului pentru a putea gestiona un conflict și pentru a asigura securitatea trebuie să vină din interior. Nu există un model singular de stat ideal care să poată fi folosit. Contextul este esențial – diferențele care variază de la resurse și climat la obiceiurile tradiționale și comportament pot afecta caracterul individual al statului. Cu toate acestea, actorii externi subliniază importanța politicilor participative, statului de drept, echității și respectării drepturilor omului. Acestea sunt elemente comune binecunoscute ale statelor prospere.

În al doilea rând, aparatul de stat este o sursă importantă de prestigiu, sănătate și putere – cea mai mare parte a conflictului intern reprezentând, de fapt, rezultatul tentativei de capturare a statului. Odată ce statul a fost ocupat, oficialii săi pot folosi armata, serviciile de informații și poliția pentru a-și păstra poziția privilegiată. Pentru evitarea acestei situații, este importantă consolidarea capacității societății civile, precum și cea

² <http://www.un.org/en/humanitarian/>

³ Rotberg, Robert I. (ed.), *When States Fail: Causes and Consequences*, Princeton University Press, 2003.

a statului. Cetățenii trebuie să își cunoască drepturile, să-și poată exprima temerile și să poată participa liber la formularea politicilor și legilor care îi afectează.

În cele din urmă, deși în conformitate cu legislația internațională statele au autoritatea suverană în interiorul granițelor lor, ele sunt afectate de o multitudine de forțe transnaționale și internaționale pe care acestea nu pot spera să le controleze pe cont propriu. Astfel, încurajarea participării la organizațiile regionale și globale, care într-o măsură mai mare reușesc să gestioneze aceste forțe, reprezintă o componentă importantă în consolidarea eficientă a statului.

În cadrul securității mediului, există un număr de roluri pentru armată și serviciile de informații. Unele dintre acestea se înscriu perfect în mandatele convenționale ale acestor instituții, în timp ce altele le obligă să treacă în noi domenii de activitate. În SUA⁴ și alte câteva state membre NATO s-au depus eforturi pentru integrarea problemelor de mediu la nivelul acestor instituții specializate de securitate. Acest lucru este justificat, parțial, de dorința de a proteja bugetele pentru apărare de reducerile de după Războiul Rece și de a reforma imaginea negativă pe care o au aceste instituții în comunitatea de mediu. Însă, este, de asemenea, un răspuns la conștientizarea tot mai mare a faptului că necesitățile de securitate se schimbă pe măsură ce tehnologia unește întreaga lume, iar omenirea se confruntă cu noi provocări transnaționale și de mediu.⁵ Aceste eforturi trebuie încurajate și promovate în țările în curs de dezvoltare, însă trebuie recunoscute limitele acestora. Există anumite rețineri în instituțiile de apărare și multe temeri justificate în ceea ce privește utilitatea și competența acestora.

Pe măsură ce conceptul de securitate de extinde, ne este amintit faptul că garantul fundamental al securității în lumea noastră este statul. Deși actorii nonstatali joacă un rol important, care trebuie recunoscut și încurajat, consolidarea capacității statului rămâne extrem de importantă. Întrebarea ce apare foarte des este cea referitoare la modalitatea de realizare a acestei consolidări. În mare măsură, statele prospere trebuie consolidate din interior.

⁴ În anul 2009, CIA a înființat „Centrul privind schimbările climatice și securitatea națională” (The Center on Climate Change and National Security), care are drept obiectiv impactul asupra securității naționale a fenomenelor legate de deșertificare, deplasarea populațiilor, schimbările climatice, problemele de mediu, concurența privind resursele energetice.

⁵ „Meeting 21st Century Transnational Challenges: Building a Global Intelligence Paradigm”, CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY, 2009.

Însă, comunitatea internațională poate ajuta prin evidențierea importanței statului de drept, politicilor participative și respectării drepturilor omului. Aceasta poate acționa pentru a se asigura că și societatea civilă beneficiază de putere. De asemenea, poate accentua importanța organizațiilor regionale și globale în elaborarea unor soluții colaborative la probleme comune și în dezvoltarea unor regimuri bazate pe așteptări și informații comune care facilitează alte forme de interacțiune reciproc avantajoase.

2. Informații strategice privind mediul

Probabil că nu este surprinzător faptul că identificarea unei noi amenințări nu are drept consecință o reacție eficientă. Este nevoie de mai mult timp pentru ca țările să înțeleagă importanța strategică a noilor amenințări la adresa intereselor lor vitale și să reorganizeze prioritățile existente. Este nevoie de și mai mult timp pentru a dezvolta instrumente eficiente de reacție. Sistemele de securitate constituite din certitudinile strategice ale Războiului Rece s-au luptat să răspundă unui nou mediu strategic fluid în care sursele de amenințare se transformă constant. Însă, acest lucru se schimbă. În rândul marilor puteri, acestea se concentrează, în prezent, mai puțin asupra puterii altor state și mai mult asupra necesității combaterii instabilității și statelor necontrolate, pentru a asigura securitatea energetică, a preveni dezvoltarea „spațiilor neguverdate” vulnerabile în fața abuzurilor teroriștilor și membrilor grupărilor de crimă organizată și aborda conflictele interne care pot dezvolta și susține terorismul internațional.

Combaterea acestor amenințări necesită un tip extrem de diferit de aparat de securitate caracterizat de trei abordări:

- **preventivă:** acordarea unei importanțe mai mari guvernării eficiente, prevenirii conflictelor și stabilizării țărilor după apariția unor conflicte și crize;
- **integrată:** necesitatea „unor abordări guvernamentale cuprinzătoare” care să îmbine capacitățile militare, diplomatice, de dezvoltare și cele ale sistemului juridic;
- **convergente:** asigurarea faptului că, la stabilirea priorităților, sunt evaluate complementaritățile între diferitele obiective politice și instrumente (de exemplu, avantajele economice, de dezvoltare și securitate ale combaterii exploatărilor forestiere ilegale).

Aceste principii devin, de asemenea, cunoscute pe parcursul abordărilor politice „de dezvoltare durabilă” și, din mai multe puncte de

vedere, politica de securitate devine similară celorlalte domenii ale politicii internaționale. În centrul acestei provocări se află modalitatea de motivare a investițiilor consistente de capital financiar și politic pentru prevenirea pe termen lung a conflictelor și reducerea instabilității.

În pofida preponderenței eforturilor depuse de guvern în ceea ce privește obținerea de informații operaționale și tactice, cele mai necesare informații sunt cele referitoare la tendințele pe termen lung și ideile asupra modului în care „lumea din jurul nostru” va arăta în viitor. Chiar și atunci când analizele strategice au inclus factorii de mediu, acestea au aplicat modele economice sau politice care este posibil să nu fie corespunzătoare pentru problemele ecologice complexe și s-au bazat pe identificarea a ceea ce pare a fi „cel mai probabil lucru” din perspectiva informațiilor acceptate la scară largă.

Condițiile de mediu tind să reprezinte rezultate neintenționate ale acțiunii colective și, astfel, sunt probabil mai puțin vizibile. Surprizele strategice, precum problemele de mediu emergente, au apărut, în general, atunci când este disponibil un volum mare de informații pentru a răspunde situației, totuși riscurile nu au fost recunoscute sau abordate de politicieni. Obstacolele în calea unei supravegheri eficiente a securității mediului constau în câțiva factori importanți: căi de transmitere inadecvate a informațiilor la nivelul organizațiilor care împiedică comunicațiile, așteptările științifice pentru cauzalitate puternică și conservatorism metodologic, tendința percepției cognitive a riscului în baza experiențelor anterioare și subestimarea evenimentelor rare.

Chiar și atunci când sunt disponibile informații, există bariere cognitive în calea recunoașterii eficiente a posibilelor riscuri. Dacă cineva consideră anticiparea ca un exercițiu în evaluarea riscului, trebuie luată în considerare raportarea la experiențele anterioare. Această tendință, care se aplică atât în cazul percepției riscului, cât și în cazul construirii instrumentelor metodologice, rezultă în subestimarea probabilităților viitoare în ceea ce privește riscurile. Estimările probabilității se bazează pe experiențele anterioare, iar, în general, oamenii nu se așteaptă la niciun plan pentru acele evenimente pe care nu le-au experimentat foarte mult. Raportările se pot face structural în modul în care sunt construite evaluările, în care doar anumite măsurători și observații sunt luate în considerare, în timp ce altele sunt, în mare parte, ignorate.

Impactul schimbării mediului asupra stării de securitate este și mai dificil de coordonat, din cauza apariției unui domeniu, al securității mediului⁶ (care nu are nici măcar propriile jurnale de cercetare) și a lipsei istorice de cooperare între oamenii de știință în domeniul mediului și cei specializați în domeniile tradiționale de securitate. Între politicieni și comunitatea serviciilor de informații această problemă devine una care ține de „zidurile de protecție” de securitate istorice menite să prevină accesul neautorizat la informații sensibile sau clasificate. Lipsa schimbului de informații între și în interiorul agențiilor este problematică chiar și din punctul de vedere al securității tradiționale, însă este extrem de dăunătoare pentru probleme privind știința mediului care se bazează pe fluxul liber de date unde există expertiză nu în cadrul agențiilor guvernamentale, ci în rândul comunităților internaționale de cercetători.

Provocările interconectate reprezentate de necesitățile în ceea ce privește energia, creșterea populației, lipsa de apă și alimente, schimbările climatice, pierderea biodiversității și interdependența economică reprezintă un posibil „tsunami” pentru întreaga lume. Aceste provocări sunt „neobișnuite” prin faptul că au o dimensiune și un nivel de complexitate fără precedent în istoria omenirii. Înțelegerea importanței acestora și adoptarea unor acțiuni pe măsură se numără printre dilemele noastre comune în ceea ce privește securitatea.

Provocările sistemice cu care ne confruntăm includ realități demografice: numărul de oameni de pe glob, deja de patru ori mai mare decât în urmă cu doar 100 de ani, urmează să crească din nou cu 35% – adică cu încă 2,4 miliarde de oameni – în următorii 40 de ani⁷. Cea mai mare parte a creșterii populației va avea loc în partea de lume aflată în curs de dezvoltare. Drept consecință, consumul energetic la nivel global este de așteptat să crească cu peste 60% în aceeași perioadă de timp⁸. Dependența tot mai mare de combustibili solizi în timpul acestei perioade este posibil să copleșească o serie de sisteme critice și să amplifice schimbările climatice, acidificarea oceanului și dispariția unor specii.

În plus, rapoartele indică faptul că activitatea umană la nivel mondial provoacă o pierdere a habitatului și dispariția speciilor la o scară nemaivăzută de milioane de ani. Există o teorie științifică puternic

⁶ Barry Buzan, *Popoarele, statele și teama*, ediția a doua, Editura Cartier, Chișinău, 2000.

⁷ http://www.npg.org/facts/world_pop_year.htm.

⁸ http://www.iea.org/textbase/nppdf/free/2010/key_stats_2010.pdf.

argumentată care ne obligă să conștientizăm faptul că sistemul climatic global este condamnat la o creștere importantă a temperaturii, chiar și în cazul adoptării unor reduceri drastice a emisiilor de gaze.⁹ Și, dacă actualele tendințe în ceea ce privește emisiile de gaze continuă pentru următoarele câteva decenii, temperaturile globale este posibil să crească cu 3 până la 5 centigrade, în pofida oricăror acorduri viitoare privind stabilizarea concentrațiilor atmosferice.

Aceste fapte ne plasează pe noi și civilizația noastră la o răscruce de drumuri în care trebuie să știm nu doar unde ne aflăm, ci și consecințele direcțiilor în care alegem să ne îndreptăm. Interacțiunile dintre aceste sisteme – în care o mică perturbare într-un sistem vital conduce la colapsul altuia – prezintă riscuri pentru securitatea noastră comună. Aceste sisteme complexe și extrem de interconectate sunt imprevizibile și dominate de posibilitatea unor schimbări mai rapide decât este de așteptat.

Problemele de mediu nu sunt, neapărat, mai complexe decât condițiile sociopolitice care dau naștere la conflicte violente, însă este mult mai dificil să atribui intenții sau pronosticuri ale gândirii raționale, modului în care se schimbă condițiile. Condițiile de mediu globale sunt inevitabil legate de sistemele social, politic și economic, care pot, de asemenea, prezenta incertitudini, pe când analiștii ar prefera să studieze sistemele ca o colecție discretă de variabile izolate.

În acest context, acele provocări globale neobișnuite necesită redefinirea conceptelor noastre de securitate cu scopul de a dezvolta această capacitate de culegere a informațiilor strategice. Conceptele de securitate actualizate subliniază înțelegerea vulnerabilităților, punctelor critice și metodelor de consolidare a rezistenței sistemelor de care civilizațiile – viețile noastre – depind.

Adevărata valoare a activității de culegere a informațiilor strategice nu constă în furnizarea de informații cu privire la ceea ce este, în general, considerat cel mai probabil. Astfel de informații sunt deseori disponibile și nu asigură capacitățile de avertizare ce permit o pregătire eficientă pentru evenimente posibil dezastruoase. Mai degrabă este mai importantă identificarea lebedelor negre, regăsite uneori, în mod statistic, sub numele de „cozi groase” sau „cozi lungi”. Acestea sunt evenimentele puțin probabile dar cu un impact puternic care creează probleme importante atunci

⁹ Proceedings of The National Academy of Sciences, *Warmer evening temperatures lower rice yields*, Press Releases, Washington DC, 2004.

când apar. Impactul și dislocările pe care le produc astfel de evenimente sunt disproporționate, în mare parte, deoarece nu ne așteptăm ca ele să apară, iar oamenii subestimează posibilitatea apariției lor din cauza faptului că nu au experimentat anterior astfel de situații.

Este necesară crearea unei capacități de culegere de informații strategice neclasificate sau de anticipare și avertizare pentru problemele cu care ne confruntăm în ceea ce privește energia și securitatea mediului. O astfel de capacitate are ca scop consolidarea abilităților pentru recunoașterea nu doar a pericolelor, ci și a oportunităților, precum și a posibilelor consecințe involuntare. Această abordare ar trebui să privească problemele energetice și de securitate a mediului ca un întreg și nu să le evalueze separat, deoarece aceste provocări îmbinate reprezintă riscuri de securitate globale care, cu câteva excepții, nu sunt foarte bine formulate și înțelese.

Înțelegerea și anticiparea problemelor de securitate ce reies din cele energetice și de mediu vor reprezenta instrumente puternice pentru factorii de decizie din guvern și din sectorul afacerilor.¹⁰ O astfel de capacitate va fi benefică comunității de informații prin furnizarea informațiilor și cunoștințelor relevante pentru analizele strategice. Deseori, factorilor de decizie le lipsesc datele concrete și evaluările pragmatice necesare înțelegerii depline a modului în care schimbările din sectoarele energetice sau sistemele de mediu vor afecta alte elemente ale unui alt sector sau sistem, economiile naționale, instituțiile internaționale, culturile locale sau rivalitățile regionale.¹¹ Rapoartele serviciilor de informații se concentrează frecvent asupra unei singure probleme, ignorând astfel multe conexiuni între diversele probleme și principalele grupuri de interese. Este posibil ca factorii de decizie să nu dețină cunoștințe suficiente în ceea ce privește sensibilitatea relațiilor cheie pentru stabilitatea globală și regională și caracterul fragil al interacțiunilor locale cu perturbațiile de mediu.

În domeniul de intelligence și al securității guvernamentale, informațiile strategice s-au concentrat, în general, asupra amenințărilor și provocărilor considerate externe statului. Sherman Kent¹², un pionier

¹⁰ „Enabling Strategic Intelligence on Energy and Environmental Security Impacts and Consequences”, INTERNATIONAL DESIGN TEAM MEETING, Scotland, 2007.

¹¹ „Energy and Environmental Insecurity – Global strategic assessment 2009”, INSTITUTE FOR NATIONAL STRATEGIC STUDIES.

¹² Sherman Kent (06.12.1903-11.03.1986) este istoric și analist al intelligence-ului american. Profesor de istorie al Universității Yale, Kent a inițiat numeroase metodologii de analiză a intelligence-ului, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. În Statele Unite este cunoscut drept „părintele analizei intelligence-ului”.

al activității de analiză din cadrul serviciilor americane de informații, a sugerat că informațiile strategice reprezintă „un tip de cunoștințe pe care un stat trebuie să le aibă în ceea ce privește alte state, cu scopul de a se asigura că obiectivele sale nu vor avea de suferit, iar acțiunile sale nu vor eșua deoarece oamenii de stat și militarii își fac planuri și acționează în necunoștință de cauză”.

Definiția lui Sherman Kent pentru informațiile strategice a reprezentat un răspuns bun în timpul Războiului Rece (atunci când a conceput-o), însă trebuie reactualizată pentru mediul de securitate din zilele noastre. În prezent, o capacitate de culegere a informațiilor strategice concentrată doar asupra actorilor și amenințărilor externe are „paravane” încorporate pentru problemele de securitate evidente și emergente la scară globală și de natură sistemică (interdependentă). Fie că ne preocupă rețelele de crimă organizată, fie cele teroriste, conexiunile dintre călătoriile cu avionul și tiparele de răspândire a agenților patogeni sau temerile interconectate de securitate la nivel global privind energia și securitatea mediului – un accent limitat la actorii externi și amenințări ar paraliza dezvoltarea informațiilor strategice.

Forțele energetice și de mediu sunt atât globale, cât și interdependente, nici interne, nici externe și, în general, constituie factori de securitate. Astfel de factori includ presiuni asupra resurselor naturale primare și zonele de impact din sectoarele de dincolo de cel al resurselor energetice, pentru a include apa, agricultura, bolile, tensiunile sociale, amenințările la adresa legitimității guvernului și posibilitățile crescute pentru izbucnirea de conflicte internaționale și epidemii, precum și revolta populară și radicalizarea.¹³ Astfel, trebuie să analizăm actorii dintr-un punct de vedere extins atunci când abordăm problema securității energetice și a mediului, pentru a include convingerile, percepțiile, acțiunile și consecințele involuntare ale multiplilor actori de pe scena mondială.

În prezent, interdependențele înțelese prea puțin și reacțiile globale creează noi dinamici între părți (economiele naționale și societăți) și întreg (ecosistemul global și reacțiile în ceea ce privește mediul). Obiectivele securității tradiționale nu pot înțelege sau anticipa eficient noile amenințări și preocupări privind securitatea pe care aceste reacții le creează. Mai mult, procesele și instituțiile de asigurare a securității și culegere a informațiilor tradiționale sunt proiectate necorespunzător pentru astfel de probleme.

¹³ „Scanning the Horizon on Food, Water, Energy, and the Environment”, CENTRE FOR STRATEGIC AND INTERNATIONAL STUDIES, 2009.

Un ecosistem emergent de cunoaștere a informațiilor strategice, format din indivizi cu diverse interese, experiențe și scopuri, ar putea avea efectul rebalansării acestei istorii, sporind importanța acordată separat de guverne, problemelor de securitate energetică și a mediului.

Un astfel de ecosistem de cunoaștere a informațiilor strategice va conține „o varietate indispensabilă” de expertize și culturi, care este în egală măsură complexă pentru agenda de securitate a energiei și mediului. Drept rezultat, sistemul va fi destul de robust din punct de vedere social pentru a aștepta și corecta eforturile de manipulare a sistemului și va prezenta o agendă explicită de organizare și impulsioneare a strategiilor sistemici sau „generaliştilor care sunt specialiştii întregului”.

Rolul catalizatorilor sistemului va fi de „cultivatori” sau „grădinari” care adoptă o abordare de tip ecosistem pentru a stabili conexiuni bazate pe încredere (prin valori, stimulente, normative de construire a unei relații) între grupurile de interese existente. Aceasta va fi cea mai mare valoare a sistemului deoarece va asigura conectivitatea interumană înaintea apariției crizelor și va consolida relațiile interumane pentru a fi capabile să colaboreze mai rapid și eficient odată ce adevăratele situații urgente vor fi în derulare, producând astfel informații în baza cărora se pot demara acțiuni atât pentru prevenirea crizelor, cât și în timpul crizelor.

Din punctul de vedere al unora, acest ecosistem de cunoaștere a informațiilor strategice va fi atât un factor al noilor capacități cât și un mediu de lucru captivant al viitorului în care indivizii vor putea să înțeleagă și să anticipeze consecințele strategice. Sistemul ar putea conduce la crearea unor proiecte de demonstrații operaționale importante care ilustrează modul în care actualele tendințe se pot inversa, reducând viitoarele amenințări prin dezvoltarea unor comunități de încredere capabile să abordeze, atât cooperativ, cât și pragmatic, principalele provocări în ceea ce privește energia și mediul.¹⁴

În plus, acest ecosistem de cunoaștere a informațiilor strategice poate oferi diferite capacități, inclusiv piețe de anticipare, instrumente de vizualizare, scanări ale mediului și construirea de scenarii alternative. Unicitatea acestuia va consta într-o rapidă acumulare și evaluare a informațiilor și cunoștințelor strategice, prin sisteme de acreditare a informațiilor,

¹⁴ „Strategic intelligence and warning ecosystem”, Foresight methodologies Brief series, N-1, 2009, GlobalEES, Energy and Environmental Security Directorate (EESD), U.S. Department of Energy.

distribuite și în curs de dezvoltare (precum cele popularizate pe E-Bay, Amazon sau digg.com). În special, acest sistem va face legătura la nivel local, regional și global între comunități, în ceea ce privește diversitatea și expertiza, și va furniza o sursă credibilă și mai obiectivă de informații decât cea disponibilă prin intermediul instituțiilor guvernamentale și neguvernamentale ce acționează doar în domeniul securității energiei și mediului. Ideal, un astfel de ecosistem de cunoaștere va susține comportamentele de conștientizare a grupului și va depăși limitele observate frecvent în cazul unităților mici de analiști care operează doar într-o singură organizație – un instrument cu o valoare specială atunci când se ia în considerare natura extinsă a provocărilor în ceea ce privește securitatea energiei și a mediului.

Ecosistemul de cunoaștere a informațiilor strategice va atrage o expertiză variată, precum virusologia, biologia evolutivă, cercetarea rețelilor, economia de dezvoltare, degradarea mediului, gestionarea dezastrelor, știința politică, relațiile internaționale și diferite metodologii de evaluare a sistemelor dinamice în scopul analizării fenomenelor interdependente de securitate.

Concluzii

Conceptul de securitate națională folosit, deseori, atât în știința politică, cât și în logica populară conține un număr de presupuneri umane, modalități de gândire care trebuie abordate înainte ca noi să înțelegem dificultățile inerente ale schimbării mediului și conexiunilor securității. Pe scurt, aceste zone cu posibile probleme sunt:

1. complexitatea variabilelor și natura neliniară a relațiilor;
2. natura ireversibilă a sistemelor de mediu;
3. considerarea problemelor de mediu ca fiind externe sistemelor politic, economic și social;
4. atenția acordată analizelor la nivel de stat impune false diviziuni între factorii de resort;
5. considerarea sistemelor de mediu ca fiind cauzele „naturale” și originare ale problemelor.

Percepțiile populare ale problemelor de mediu se bazează pe noțiuni potrivit cărora condițiile de mediu sunt, în mare parte, statice, rămân mai mult sau mai puțin aceleași pe parcursul timpului, fiind protejate împotriva interferențelor externe ale acțiunilor omului sau a altor interferențe

copleșitoare. Cu toate acestea, astfel de abordări limitează înțelegerea sistemelor de mediu complexe și neliniare.

Din păcate, diferența dintre nivelul instituțiilor noastre de securitate națională ale secolului XX și realitățile secolului XXI în ceea ce privește securitatea sunt mai mari ca niciodată. Observarea și înțelegerea instrumentelor de avertizare timpurie nu au fost niciodată mai importante. Totuși, istoria instituțiilor de securitate națională este una de o profundă inabilitate de adaptare la timp la noile amenințări de securitate. În mod tipic, adaptarea, dacă apare, reprezintă un răspuns reactiv la dezastru după ce a avut loc – aceasta este problema clasică de pregătire continuă de luptă pentru ultimul război.

Integrarea schimbării mediului ca un concept principal, atât prin contribuția la forțarea sistemelor de mediu, cât și ca posibile soluții de cooperare, reprezintă o prioritate. Un astfel de concept va fi inerent complex, implicând multă incertitudine și ilustrând scenarii care conțin multiple efecte de reacție inversă și perturbații în cascadă („efectul de val”). Modelele simple și o viziune continuă potrivit căreia sistemele de mediu se află în exteriorul activității umane impun bariere artificiale atât pentru înțelegere, cât și pentru găsirea unor soluții.

Necesitatea unei mai bune anticipări și avertizări implică nu doar dezvoltarea sistemelor analitice pentru furnizarea de date relevante, ci avem nevoie, de asemenea, de o mai bună înțelegere a vulnerabilităților la nivelul sistemelor critice și a modului în care aceste vulnerabilități pot fi înțelese ca probleme de securitate. Necesitatea definirii securității mediului și a metodelor de identificare a insecurității conține similarități cu problemele de securitate anterioare, în timp ce alte atribute ale problemelor de mediu necesită noi instrumente și abordări. Preocupările în ceea ce privește mediul sunt transnaționale și deseori neintenționate, fiind pline de incertitudini și necesitând noi comunități de expertiză.

Ideea acestui exercițiu nu este de a furniza răspunsuri imediate și concrete. Este puțin probabil ca acest lucru să fie posibil din cauza incertitudinii inerente aflată în discuție. Mai degrabă, noi trebuie să asigurăm definiții și cadre legale funcționale pentru politica de abordare, care să depășească definițiile din timpul Războiului Rece ce presupun securitatea statului, acțiuni deliberate și conflicte violente. Dacă ar fi folosite aceste definiții, am analiza greșit regiunile și perioadele.

Așa cum comandanții de luptă au nevoie să înțeleagă întreaga dinamică a mediului de confruntare, factorii de decizie au nevoie de o

perspectivă extinsă în ceea ce privește posibilele consecințe pe care le are dinamica globală și regională asupra securității, care afectează problemele energetice și de mediu.¹⁵ O analiză strategică mai aprofundată va conduce la procese de luare a deciziilor mai bine documentate și, în cele din urmă, la decizii mai bune. Dezvoltarea capacității indispensabile de culegere a informațiilor strategice ar putea asigura:

- avertizarea timpurie a factorilor de decizie în legătură cu riscurile emergente (înainte ca acestea să devină amenințări serioase);
- impunerea unui raționament care transcende zona partizanatului și grupurile de interese;
- conștientizarea viitoarelor direcții alternative ale dezvoltării tehnologiilor energetice și piețelor internaționale, a viitoarelor provocări în ceea ce privește mediul și, astfel, a posibilității de a acționa, a adapta și mai degrabă a configura, decât a reacționa.

Albert Einstein a observat în mod excepțional că „nu ne putem soluționa problemele cu aceeași gândire care le-a creat”. În acest secol, va trebui să depunem eforturi concertate pentru a investi în capacitățile de înțelegere globală, bazându-ne pe o rețea interconectată de minți pregătite să abordeze aceste provocări cu o nouă gândire.

Bibliografie

1. *Common Security, Uncommon Challenges: Managing Risks in an Age of the Unthinkable*, Carol Dumaine, Geneva, Switzerland, GLOBAL ENERGY&ENVIRONMENT STRATEGIC ECOSYSTEM, US Department Energy, May 2009.
2. *Enabling Strategic Intelligence on Energy and Environmental Security Impacts and Consequences*, INTERNATIONAL DESIGN TEAM MEETING, Scotland, 2007.
3. *Environmental security, abrupt climate change and strategic intelligence*, Chad Michael Briggs, GLOBAL ENERGY&ENVIRONMENT STRATEGIC ECOSYSTEM, US Department Energy, February 2009.
4. *Energy and Environmental Insecurity*, „Global strategic assessment 2009”, INSTITUTE FOR NATIONAL STRATEGIC STUDIES.
5. *Environment and Security, Transforming Risks into Cooperation, Environmental risks in South Eastern Europe*, ENVSEC COOPERATION, 2006.

¹⁵ *Introduction to Strategic Intelligence Analysis*, GOVERNMENT TRAINING INC, 2009.

6. *Energy & Environmental Risks: Defining Security and Vulnerability*, INSTITUTE FOR ENVIRONMENTAL SECURITY, 2009.
7. *Environment and Security Policy*, INTERNATIONAL INSTITUTE FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT, 2009.
8. *Inventory of Environment and Security Policies and Practices*, INSTITUTE FOR ENVIRONMENTAL SECURITY, 2007.
9. *Introduction to Strategic Intelligence Analysis*, GOVERNMENT TRAINING INC, 2009.
10. *State-of-the-Art Review On Environment, Security and Development Co-operation*, IUCN, THE WORLD CONSERVATION UNION, 2007.
11. „Scanning the Horizon on Food, Water, Energy, and the Environment”, CENTRE FOR STRATEGIC AND INTERNATIONAL STUDIES, 2009.
12. *Global monitoring for environment and security (GMES)*, COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES, 2008.
13. *The Intelligence Community's Neglect of Strategic Intelligence*, CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY, 2009.
14. „Meeting 21st Century Transnational Challenges: Building a Global Intelligence Paradigm”, CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY, 2009.